

УДК 323.212:316.422

Новіков М.М.

Харківський інститут бізнесу та менеджменту

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЕФЕКТИВНОСТІ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ОДНІЄЇ З ГОЛОВНИХ УМОВ РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Стаття присвячена розкриттю деяких аспектів соціальної політики як однієї з головних умов реалізації стратегії інноваційного розвитку України. Доводиться взаємозв'язок і взаємозумовленість ефективної соціальної політики та розвитку соціального капіталу як необхідного ресурсу реалізації інноваційної стратегії Української держави.

Ключові слова: інноваційний розвиток, соціальний капітал, соціальна політика

Новіков М.М.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ЭФФЕКТИВНОСТИ СОЦИАЛЬНОЙ ПОЛИТИКИ КАК ОДНОГО ИЗ ГЛАВНЫХ УСЛОВИЙ РЕАЛИЗАЦИИ СТРАТЕГИИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ УКРАИНЫ

Статья посвящена раскрытию некоторых аспектов социальной политики как одного из главных условий реализации стратегии инновационного развития Украины. Доказывается взаимосвязь и взаимообусловленность эффективной социальной политики и развития социального капитала как необходимого ресурса реализации инновационной стратегии украинского государства.

Ключевые слова: инновационное развитие, социальный капитал, социальная политика.

Novikov M.

SOME ASPECTS OF EFFICIENCY OF SOCIAL POLICY AS ONE OF MAIN TERMS OF REALIZATION THE STRATEGY OF INNOVATIVE DEVELOPMENT OF UKRAINE

The article deals with some aspects of social policy as one of main terms of realization the strategy of innovative development of Ukraine. Intercommunication and interconditionality of effective social policy and development of social capital are proved as a necessary resource of realization the innovative of strategy of the Ukrainian state.

Key words: innovative development, social capital, social policy.

Перед Україною стоїть надзвичайна амбітна й перспективна мета – стати розвинутою країною із конкурентоспроможною і водночас самодостатньою економікою (а, отже, посісти достойне місце у глобалізованій світовій економіці), народ якої є співучасником реалізації справжньої незалежності. Це можливо лише за умов забезпечення високої інноваційності національної

економіки та такої соціальної політики, в якій домінує повага до прав людини, зокрема до її права на соціальне забезпечення та гармонійний розвиток. Тобто Стратегія інноваційного розвитку держави має органічно поєднувати у собі як економічні, так і соціальні пріоритети. Втім, зазначимо, глобалізація сприяла небаченому поширенню в світі неоліберальної економічної доктрини, яка ставить вільний ринковий обмін в основу всіх людських відносин, абсолютно лібералізує економічне

життя, звільнює капітал від контролю держави та суспільства. Найбільш ортодоксальна модель неолібералізації взагалі передбачає відсторонення держави від втручання в економіку. За такою моделлю, на жаль, здійснювалися ринкові реформи в нових пострадянських країнах, зокрема в Україні [1, с.171-172]. Недарма російський публіцист О. Казінцев вбачає у неолібералізмі як найасоціальнішій формі капіталізму головну причину майбутньої загибелі „нового світового порядку” [2, с. 205]. Проте, зазначимо, особливістю сучасного етапу глобального розвитку є відхід від усталених форм соціально-економічної, гуманітарної політики навіть у країнах традиційної демократії із добре розвинутою системою соціального забезпечення.

Соціальна сфера має неоціненну роль для економіки, оскільки саме вона формує нові потреби і визначає попит на товари і послуги [3, с.330], а соціальна політика держави виступає у ролі регулятора соціальних процесів і соціальних перетворень. У цьому зв'язку постає закономірне питання: як поєднати прагнення держави Україна стати невід'ємною частиною (а не новою колонією чи то новою периферією об'єднаної Європи, її сировинною базою) глобального ринку, що є надважким завданням для економіки, що функціонує у наздогінному режимі, і водночас залишатися, згідно зі ст.1 Конституції, „суверенною й незалежною, демократичною, соціальною та правовою державою” [4]. **Метою** статті є спроба відповісти на це актуальне питання, виділивши такі аспекти, як: ступінь соціальної спрямованості задекларованих програм і концепції інноваційної стратегії розвитку України, наявність розуміння чинною владою важливості врахування соціальних чинників при реформуванні економіки з метою підвищення її конкурентоспроможності.

Можна назвати цілу низку зарубіжних й вітчизняних авторів, які так чи інакше досліджували соціальну політику як регулятор соціальних процесів. Це перш за все Т.М. Ганслі, Р.Тітмус, Ф.Вільямс, Н. Лакіза-Сачук, О.Д.Кущенко, О.М.Піщуліна, Т. Семигіна та ін. Причому підходи цих авторів до ознак, функцій і ролі соціальної політики є досить різними. Практичні наслідки процесу реформування моделей соціальної політики вивчали такі вчені, як Б. Дікон, Г. Еспінг-Андерсен, Д. Свонк, П. Еллок, Б. Бургун, А. Сіленко, Ю. Васильчук, С. Сіленко та ін.

Проблема поєднання завдань політичної стабілізації та соціально-економічного розвитку, продовження процесу політичної демократизації, із дотриманням соціальних обов'язків держави перед громадянами, а особливо взаємозв'язку прискореного інноваційного розвитку та відповідної соціальної політики є, на наш погляд, актуальною з політологічної точки зору. Проте важко виділити хоча б одну фундаментальну наукову роботу, де б ці питання розглядалися саме у такому ракурсі.

Відомий мислитель професор Каліфорнійського університету М. Кастельс у книзі „Інформаційна епоха: економіка, суспільство та культура” авторитетно стверджує, що останніми двома десятиліттями у світі з'явилася економіка нового типу – інформаційна (тому що продуктивність і конкурентоспроможність агентів у цій економіці залежать від здатності генерувати та ефективно використовувати інформацію, основу на знаннях) та глобальна (тому що основні види економічної діяльності та їх складники організуються у глобальному масштабі), оскільки в нових історичних умовах досягнення певного рівня продуктивності та існування конкуренції можливі лише всередині глобальної взаємопов'язаної мережі [5, с.81]. Причому зручності мирної глобалізації, зауважує У. Еко, оплачуються незручностями тих, хто живе на периферіях економічних систем [6, с.51]. А саме на периферії глобальної світової системи перебуває сьогодні Україна

На рівні вищого керівництва держави, безперечно, є певне розуміння того, що реалізація „Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів” (Київ, 2009) потребує зміни „концептуальних засад, що визначають в теперішній час роль і практичні функції держави в ринковій економіці” та „відновлення довіри населення до держави і влади” [1, с.175-6], а також того, що „неолібералізм сприяє посиленню капіталізації інновацій і гальмує процес їх соціалізації” [там само, с.172]. І сьогоднішня економічна криза це найбільш концентрований вираз краху неоліберальної ідеї організації економічного життя, коли структурно відстала, технологічно низькоукладна вітчизняна економіка і система підприємництва, що склалася під впливом нав'язаних Україні ззовні неоліберальних реформ, залишаються вкрай неприйнятними до сучасних досягнень науки та технологічних інновацій [там само, с. 154-155].

Але чи є розуміння необхідності перегляду соціальної політики глибинним, тобто саме виходячи із взаємозалежності соціального та інноваційного аспектів реформування?

Деструктивна діяльність окремих власників ресурсів, політиків та держслужбовців в умовах посилення міжнародної конкуренції призвела до глибокого розбалансування суспільства, і, відповідно, до падіння міжнародного іміджу України. Несправедливе, надмірне розмежування людей за рівнем життя підточує основи демократизації суспільства, стимулює зростання соціальної нестабільності, служить активатором еміграції населення, джерелом негативних змін у відношенні людей до держави і влади. І як за таких умов можна бути впевненим в успішності реалізації радикальних суспільних перетворень, розвитку демократії та посилення соціальної спрямованості розбудови держави у контексті стійкого людського розвитку, адже, відверто кажучи, соціальна спрямованість реформ майже не спостерігається, соціальна захищеність громадян має досить умовний характер? Довіра до влади підірвана через нечесну приватизацію, тотальну неодноразову конфіскацію збережень населення, за порушення конституційних прав громадян в сфері праці, освіти, охорони здоров'я, за безвідповідальні обіцянки і невиконання соціальних гарантій тощо [1, с.180-181].

У „Концепції розвитку національної інноваційної системи (схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 червня 2009 р. № 680-р)” досить чітко визначаються проблеми, які призводять до зниження рівня конкурентоспроможності національної економіки, і на розв'язання яких спрямована Концепція. Це перш за все непослідовність у проведенні та низька ефективність державної науково-технічної та інноваційної політики. При цьому метою Концепції є „визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики з питань забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки” [1, с. 276] . І створення належних *соціальних умов* є одним із необхідних (поряд із правовими та економічними) чинників забезпечення інноваційного процесу . Так, у Розділі 2 („Перспективи переходу економіки України на інноваційну модель розвитку”) „Стратегії інноваційного розвитку ...” зазначається, що процес становлення

інноваційної моделі розвитку економіки в Україні як завдання економічної політики „має супроводжуватися органічним поєднанням політичних, гуманітарних, суспільно-психологічних, інституційних передумов; новими організаційно-економічними, правовими та інституційними рішеннями та узгодженням державної промислової, фінансової, податкової політики з державною політикою у сфері освіти, наукової, науково-технічної та інноваційної діяльності” [1, с.305]. Як бачимо, єдиною ланкою із соціальним змістом тут є лише згадування про державну політику у сфері науки, що цілком зрозуміло, оскільки це безпосередньо пов'язано із інноваційними розробками та їхніми впровадженням у реальну економіку. Така концептуальна неусвідомленість соціальної складової та практично „відокремлене” розуміння „економічного” та „соціального”, як підкреслює дослідник Піщуліна О.М., впливали на класифікацію та трактування бюджетних витрат. Соціальні витрати фактично мали вторинне значення порівняно з економічними, адміністративними та політичними пріоритетами. Між тим, теорія і практика соціально-економічному розвитку країн з різними моделями соціальної політики доводять: якщо ВВП стійко зростає, але при цьому посилюється соціальна нерівність у суспільстві, таке зростання є неякісним [7, с.146]. Більше того, аналіз світового досвіду свідчить про пряму залежність рівня інноваційного розвитку країни від стану економічної нерівності населення. При перевищенні певного порогового значення нерівності інноваційний розвиток в країні стає неможливим. Україна є однією з країн, які мають найвищий у світі ступінь депопуляції, зниження багатьох якісних характеристик населення (насамперед його здоров'я). Сьогодні середня очікувана тривалість життя в Україні є нижчою, ніж було 45 років тому. В Україні склався один з найнижчих в Європі рівень народжуваності та високий рівень смертності, що зумовлює масштабність та сталість депопуляції. Стан здоров'я – це основний показник стійкого людського розвитку, за яким визначається рівень цивілізованості держави. Соціальна спрямованість реформ має починатися саме з показників здоров'я населення, ефективності медичного обслуговування, тривалості життя, переважання народжуваності над смертністю тощо.

Нехтування в теперішній Україні „соціальною складовою” економіки (відставання її у цьому сенсі від провідних країн світу) пояснюється певною мірою традиційним способом мислення, що домінує в українському суспільстві. Згідно з яким, „економіка є первинною, а соціальна сфера – вторинна і похідна від неї. Це боляче позначається не тільки на добробуті народу, а й на соціально-економічному прогресі в цілому. Недооцінка соціальної складової економіки найперше негативно позначається на самій економіці, а тим паче на становищі переважної більшості населення” [3, с.330]. Понад те, існує прямий зв'язок між інноваційними можливостями економіки, масштабами впровадження технологічних новацій і такими важливими показниками рівня розвитку суспільства, як політична й соціальна стабільність, позитивний соціальний клімат, забезпечувані ефективною соціальною політикою держави. І навпаки, несприятливий соціальний клімат, який характеризується соціальним напруженням через конфлікт інтересів (класів, груп (фінансово-промислових, корпоративних, соціокультурних і т.п.), індивідів), небезпечне загострення соціальних проблем і насамперед загальне зубожіння значної частини населення чреватий багатьма негативними наслідками – від глухого невдоволення його своїм матеріальним становищем і відсутністю діалогу з владою до некерованого/ керованого відкритого виступу проти окремих політичних інститутів чи державної влади як такої.

Метою схвалені розпорядженням Кабінетом Міністрів України 17.06.2009 р. № 680 Концепції розвитку національної інноваційної системи є визначення основних засад формування та реалізації збалансованої державної політики у питаннях забезпечення розвитку національної інноваційної системи, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності національної економіки. Національна інноваційна система – це сукупність законодавчих, структурних і функціональних компонентів (інституцій), які задіяні у процесі створення та застосування наукових знань і технологій і визначають правові, економічні та соціальні умови для забезпечення інноваційного процесу.

Згідно з цією Концепцією, національна інноваційна система (НІС) включає, крім підсистем державного регулювання (законодавчі, структурні, функціональні інституції, які забезпечують дотримання

норм, правил і вимог в інноваційній сфері та взаємодію всіх підсистем НІС, та інноваційної інфраструктури з відповідними технологічними, фінансовими, виробничими, інформаційними і т. ін. інституціями, ще й важливу підсистему у сфері освіти, генерації наукових знань. Метою розвитку національної інноваційної системи визначається „створення умов для підвищення продуктивності праці та конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробників шляхом технологічної модернізації національної економіки, підвищення рівня їх інноваційної активності, виробництва інноваційної продукції, застосування передових технологій, методів організації та управління господарською діяльністю для покращення добробуту людини та забезпечення стабільного економічного зростання” [268-269]. Як бачимо, є розуміння взаємозв'язку між реалізацією розвитку національної інноваційної системи і покращенням добробуту людини, але як кінцевого результату підвищення конкурентоспроможності національної економіки. І це в цілому вірно. Але такий зв'язок, наголосимо, є взаємозумовленим.

Проте, погодимось, не все залежить від бажання і навіть наявних матеріальних й соціально-економічних національних ресурсів задля реалізації будь-яких детально розроблених державних програм розвитку. Як зазначає Н. Лакіза-Сачук, в умовах глобалізації національна соціальна політика країни вже не формується винятково політикою національного уряду. Вона прямо чи опосередковано зумовлюється соціальною політикою численних недержавних організацій, включаючи світові, наддержавними органами та наддержавними неурядовими агенціями. Ці організації формують зразки майбутньої світової та національної соціальної політики. Ця політика дедалі більше визначається всесвітньою економічною конкуренцією та соціальною політикою таких міжнародних організацій, як Світовий банк, МВФ, Міжнародна організація праці та ін., і головні рішення у сфері політики приймаються не на рівні урядів держав, а у світових банківських установах. На сучасному етапі об'єднання виробничих процесів, ринків збуту та праці на міжнародному рівні приводить до набуття соціальною політикою транснаціонального характеру. Так, з метою підвищення міждержавної конкурентоспроможності зменшуються національні витрати на соціальний захист, ставляться під загрозу

соціальні права громадян на національному рівні тощо [8, с. 312-313]. Іншими словами, розглядати соціальний капітал лише як людський ресурс для виконання планів економічного розвитку (а точніше як ресурс забезпечення безперервного отримання прибутків і надприбутків), а не як мету розвитку країни, не є суто національною хворобою можновладців.

У цьому зв'язку важливо, знайомлячись із будь-якими програмами, проектами стратегії, концепціями соціально-економічного розвитку, віднаходити ті основні економічні показники, які мають соціальну конотацію, тобто „читати” їх крізь призму відповідності статті 1 Конституції України. На цьому постулаті мають ґрунтуватися всі закони держави, які регулюють її життєдіяльність, а отже, уряд і парламентарі при розробці та прийнятті остаточного рішення щодо програм соціально-економічного розвитку повинні розуміти їхню стратегічну вагу і цим керуватися.

Поки що мало що свідчить про це, що метою економічної політики є зростання суспільного добробуту та рішення соціальних проблем (а не традиційне латання дірок). Влада не відмовляється від політики підтримки крупних банків і корпорацій, а головне – не намагається відійти від неоліберальної доктрини. Водночас виконати всі вимоги МВФ вона теж не може, бо справедливо побоюється широких соціальних протестів (масові заворушення у 2011 р. в Тунісі, Єгипті, Йорданії викликані здебільшого такими чинниками, як високий рівень безробіття, соціальна нерівність, політичні репресії та зацікавленість деяких зовнішніх сил. Щонайменше два перших чинники наявні в Україні впродовж досить тривалого часу, а відтак мають перспективу дестабілізаційно вплинути на поки що повільне виправлення у сфері економіки, підтвердженням чого були виступи дрібних підприємців, чорнобильців та ін. верств населення проти деяких соціальних новацій чинної влади). Деякою мірою відмову від значної частини заходів соціальної підтримки (як от регулювання ринку продовольчих товарів, індексування заробітної плати з урахуванням реального рівня інфляції та прожиткового мінімуму тощо) можна пояснити глобальною кризою, другу хвилю якої вже настійливо пророкують експерти, але неоліберальна логіка сучасної політичної правлячої еліти (процес легітимації якої ще триває) заважає розгледіти в електораті (це

ніби інше ім'я народу) важливіший ресурс і запоруку успішності реформ у напрямку переведення економіки на інноваційні рейки, а у соціально-економічній політиці – необхідність підтримувати саме малозабезпечені верстви та представників малого і середнього бізнесу.

Про взаємозумовленість соціальних умов життя й праці та підйому економіки на інноваційних засадах аргументовано висловився М. Кастельс: „...соціальні умови є сприятливими технологічній інновації, яка сама полегшує шлях економічному розвитку й подальшій інновації. Проте відтворення таких умов є проблема культурна та інституціональна, як і економічна та технологічна” [5, с.57]. Отже, варто складаючи важливі інноваційні програми й проекти, що передбачають впровадження новітніх технологій задля підвищення конкурентоспроможності країни, розробляти так само ретельно й детально довгострокову Стратегію соціального розвитку, яка б передбачала інвестування у людський капітал не лише як важливий ресурс забезпечення соціально-економічних програм і посилення соціальної згуртованості суспільства, а й як самодостатню ціль – забезпечення європейських соціальних стандартів життя українських громадян. Іншими словами, соціальна політика має бути такою ж інноваційною, системною, як і економічна, у будь-якому разі щонайменше – намагатися бути такою. Тоді свою творчу наснагу, інноваційні задуми, технологічні новації тощо наші талановиті люди будуть втілювати на своїй Батьківщині, бо віритимуть у своє та її краще майбутнє.

Певні надії на краще можна пов'язати із визнанням владою того очевидного факту, що, ринок не може планувати розвиток країни. Так, перший віце-прем'єр-міністр України, міністр економічного розвитку й торгівлі А.П.Клюєв зазначає: „уперше за роки незалежності ми змогли реально перейти від ручного управління країною до нормального середньострокового та довгострокового планування, без якого не буває значущих досягнень. Уперше влада має чіткий план дій – Програму економічних реформ президента України на 2010-2014 роки” [9]. У цій Програмі, яка має красномовну назву „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава є окремий розділ „Підвищення стандартів життя”, який складається з таких підрозділів: „Реформа медичного обслугову-

вання”, „Реформа системи пенсійного страхування”, „Реформа системи освіти”, „Реформа системи соціальної підтримки” [див.: 10]. Цей продекларований перелік реформ має бути підкріплений детальним планом з необхідним інструментарієм для роботи виконавчої вертикалі.

Як відомо, показниками результативності соціальної політики є рівень і якість життя населення, тобто міру задоволення матеріальних, духовних і соціальних потреб людини, яку забезпечує сукупність матеріальних і соціальних умов життя. Занадто велика різниця в доходах є причиною соціального напруження і можливого соціального збурення в суспільстві. Але прагматичний реалізм урядовців і народних депутатів і той шлях, яким вони йшли до здобуття сьогodнішніх посад і матеріальних статків, часто-густо не дозволяє їм ставати на позиції тієї більшості народу, який вони ось уже двадцять років нібито намагаються ошчасливити. Як інакше можна пояснити той факт, що у Державній програмі економічного й соціального розвитку на 2012 рік (який уже проаналізовано аналітиками) відсоток бідних громадян має збільшитися порівняно із 2010 роком з 21,4 % до 26,2%, а прожитковий мінімум відстає від реального приблизно на 30 %, більше того, навіть такий мінімум відраховується за неадекватною методологією, а відтак зростатиме повільніше за інфляцію. Відмовляючись індексувати цей базовий показник відповідно до рівня інфляції і надалі (як то було впродовж 2008-2009 рр.), держава свідомо йде на зниження життєвого рівня своїх громадян, що суперечить Конституції [11]. При цьому, як говориться у заяві депутатів від опозиційної фракції „Наша Україна”, переданому агентству УНІАН, на собі влада економити на планус: бюджетні витрати на медичне обслуговування народних депутатів і інших високопосадовців учетверо перевищує гроші, виділені на лікування ветеранів війни, жертв нацистських переслідування та інвалідів [12].

Слід вказати ще на один бік прямого зв'язку інноваційного й соціального розвитку, а саме: сьогodні значна частина значимих винаходів, отриманих українськими винахідниками, заявляються в зарубіжних країнах без визначення їх належності до України [1, с. 163]. Це, як бачимо, питання й захисту національного інтелектуального продукту, й підтримання творчого потенціалу

вітчизняних винахідників і, насамкінець, національної гідності всієї держави.

Таким чином, можемо констатувати, що онтологічна й аксіологічна складові соціальної політики Української держави ще далекі від усього розмаїття її аспектів, які мали б відбитися у стратегії інноваційного розвитку задля її успішності. Це у свою чергу свідчить про значну дистанцію між задекларованим „гуманістичним змістом”, закладеним у пакет реформ, націлених на „розкриття потенціалу нашого людського капіталу” [13] і тими вже запланованими, наприклад, у бюджеті на 2012 рік, соціально-економічними показниками (які прораховуються за неадекватною застарілою методологією, що консервує низькі соціальні стандарти), які аж ніяк не сприяють створенню всіх необхідних умов для максимального розкриття творчого потенціалу цього самого „людського капіталу”, який і є головним ресурсом забезпечення інноваційної моделі розвитку суспільства.

Проблема взаємозв'язку й взаємозалежності соціальної та інноваційної політики щільно стикається з необхідністю подальших розвідок у сфері пошуку нових вихідних засад у соціальній сфері з урахуванням світового досвіду. І тут ми можемо погодитись із висновком Т. Семигіної про те, що „Виділення ресурсів на державні соціальні програми залежить не так від рівня економічного розвитку країни чи її природних багатств, як від суспільних цінностей, зокрема уявлень про соціальну справедливість” [14, с. 83].

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / [авт.-упоряд. Г.О. Андрощук, І.Б. Жилієв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко]. – Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
2. Казинцев А. Симулякр, или стекольное царство / А. Казинцев // Наш современник. – 2003. – № 11. – С. 205-223.
3. Політологічний енциклопедичний словник: навч. посібник для студентів вищ. навч. закладів / [відп. Редактори Ю.С. Шемшученко, В.Д. Бабкін. Упорядники В.П. Горбатенко, А.Г. Саприкін]. – К.: Генеза, 1997. – 400 с.
4. Конституція України. – Київ, 1997
5. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / М.Кастельс: пер. с англ. под науч. ред. О. И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ, 2000. – 608 с.

6. Эко У. Полный назад. „Горячие войны” и популизм в СМИ / У.Эко: пер с итал. Е. Костюкович. – Москва: ЭКСМО, 2007. – 592 с.
7. Піщуліна О. Національні пріоритети у сфері соціальної політики 2005-2009 роках / О.М. Піщуліна // Україна в 2005-2009 рр.: стратегічні оцінки суспільно-політичного та соціально-економічного розвитку: Монографія / За заг. ред. Ю.Г.Рубана. – К.: НІСД, 2009. – 655 с. – С.143-152.
8. Лакіза-Сачук Н. Глобалізація і проблеми формування соціальної політики в Україні / Н. Лакіза-Сачук // Україна в сучасному світі. Конференція випускників програм наукового стажування у США. – К.: Стилос, 2003. – 395 с. – С.312-321.
9. Ключев А. Формула Украинской модернизации: возьмётся и сделать [Електронний ресурс] / А. Ключев // Зеркало недели. – 2011. – № 19. – 27 мая. – Режим доступу: <http://zn.ua/articles/81765>
10. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : програма економічних реформ на 2010 – 2014 роки [Електронний ресурс] // Комітет з економічних реформ при Президентіві України. Версія для обговорення 2 червня 2010 р. – Режим доступу : http://zn.ua/img/st_img/2010/800/Programa_reform_FINAL_1.pdf
11. Лукашин Ю. Казенный счет. Сила и слабость госбюджета-2012 [Електронний ресурс] /Ю. Лукашин // Газета 2000. – 2011. – № 39. – Режим доступу : <http://2000.net.ua/2000/forum/puls/75814>
12. УНІАН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/rus/news/news-458071.html>
13. Виступ Президента України Віктора Януковича із щорічним посланням до Верховної Ради України від 07.04.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.intelros.ru/strategy/gos_ukr/9465-vistup-prezidenta-ukrayini-viktora-yanukovicha-iz-shhorichnim-poslanniam-do-verhovnoyi-radi-ukrayini.html
15. Семигіна Т. Соціальна політика економічно розвинутих країн в умовах глобалізації /Т. Семигіна // Магістеріум. – 2004. – Вип. 15. Соціальна робота і охорона здоров'я. – С.79-84.

УДК 323.2:316.77:004.738.5

Колотвін П.О.

Одеський національний університет ім. І.І. Мечнікова

ПОЛІТИЧНИЙ ІНТЕРНЕТ ЯК ПРОСТІР ВЗАЄМОДІЇ ВЛАДИ ТА СУСПІЛЬСТВА

У статті розглядається світовий досвід взаємодії між мережею Інтернет, владою та суспільством. Визначено, що Інтернет-блоги, персональні сайти та інші мережеві проекти демократизували і спростили спілкування політиків і виборців, стали незамінним знаряддям зворотного зв'язку. Разом із тим наголошується на необхідності становлення та розвитку інформаційних технологій задля сприяння демократизації політичного простору.

Ключові слова: Політичний Інтернет, процес демократизації, мережеві нові мас-медіа, інформаційна система.